

Innhold

Sammendrag.....	1
1. Innledning.....	2
1.1 Hva er ”petroleumsrelatert leverandørindustri”?	3
1.2 Undersøkelsens utvalg av foretak og valgt metodikk	6
2. Tidligere undersøkelser	8
3. Sysselsetting i norsk petroleumsrelatert leverandørindustri 2007.....	11
4. Regionale fordeling av sysselsatte i leverandørindustrien 2007	12
4.1 Tidligere utvikling.....	12
4.2 Land eller offshore ansatte?	13
4.3 Regionalt nivå	14
4.4 Sammenlikning med tidligere funn	14
4.5 Fordeling av årsverk på landets regioner	16
4.6 I hvor stor grad er leverandørbedriftene spesialisert mot olje- og gassvirksomheten? ..	19
4.7 Hvor avhengig er kommuner av leverandørbedrifter?	22
5. Avslutning	25
6. Referanser.....	27

Forord

I mai 2007 inngikk SNF en avtale med OED om å frambringe en oversikt over hvor i Norge den spesialiserte leverandørindustrien for olje- og gassvirksomheten er lokalisert. Tidligere gjorde Arbeidsdirektoratet fylkesvise kartlegginger hvert år, men disse stoppet i 2003. Siden den gang mangler vi en dokumentert oversikt over hvordan denne næringen har utviklet seg regionalt.

SNF har gjennom mange år foretatt kartlegginger av leverandørindustriens internasjonale aktiviteter. I den anledning har vi bygget opp en foretaksdatabase over de viktigste leverandørforetakene for olje og gassvirksomheten i Norge. Vår oppgave i dette prosjektet har vært å bygge videre fra denne databasen og identifisere norsk lokalisering for alle bedriftsenheter (avdelinger, kontorer, datterselskaper osv) underlagt selskapene. Samtidig har vi kartlagt hvor mange årsverk som er innrettet mot olje- og gassvirksomheten i disse enhetene. Parallelt med dette arbeidet har vi også utvidet databasen kraftig for å få med nye foretak, nye gruppedannelser og restruktureringer i sektoren samt mindre foretak og bedriftsenheter som primært betjener norsk sektor.

I dette arbeidet har forsker Frode Kristiansen hatt ansvaret for kopling mot det offentlige enhetsregisteret og uthenting av data derifra. Studentene Steinar Bergheim, Christina Bjørøy Bøe, Camilla Gjerstad, Sasa Sehic og Anders Stølen har alle tålmodig ringt til noen hundre bedrifter hver for å samle opplysninger om korrekt adresse, antall ansatte og andeler av disse som arbeider med olje- og gassrelatert leveranser. Undertegnede har tatt seg av motstridige informanter og har fungert som prosjektleder og ansvarlig for analyse og rapportering.

Per Heum ved SNF og Julie Wedege i OED har bidratt med nyttige innspill og kommentarer.

Bergen, 29. august, 2007

Eirik Vatne

Sammendrag

Prosjektet har hatt som oppgave å kartlegge den regionale fordelingen av aktivitetene i norsk *leverandørindustri* for olje- og gassvirksomheten (O&G). Oljeselskapenes regionale fordeling er dermed ikke med i denne analysen. På linje med tidligere undersøkelser gjennomført av Arbeidsdirektoratet, fokuserer dette prosjektet på leveranser som er *spesialtilpasset* petroleumsaktivitetene. Dette innebærer også at en lang rekke foretak som leverer standard, markedsbaserte produkter til sektoren ikke er inkludert. Dette gjelder blant annet tjenester som forpleining, renhold og vakthold, generell bygg- og anleggsvirksomhet og oppføring og innredning av bygg utenom prosessanlegg. Leverandører av generelle konsulenttjenester eller handelsvarer er heller ikke inkludert.

972 foretak med 1416 ulike enheter ble identifisert som leverandører av spesialtilpassede tjenester eller produkter. Opplysninger om disses lokalisering, antall årsverk og andeler av omsetningen levert olje- og gassvirksomhetene ble samlet inn via registerdata supplert med telefonisk kontakt med alle foretakene. Anslag over årsverk og omsetningsandeler gjelder i all hovedsak for året 2007. Kun fast ansatte årsverk i norskregistrerte foretak ble registrert. Innleid arbeidskraft blir først og fremst fanget opp som fast ansatte i andre leverandørforetak. Ansatte i utenlandske avdelinger av eksempelvis riggselskap eller rederier er ikke medregnet.

Prosjektet identifiserte 96.962 ansatte i disse enhetene. Svært mange enheter leverte 100 % av egen produksjon til O&G, mens andre leverte bare deler av sin produksjon til denne sektoren. Beregnet årsverk medgått til O&G-leveranser var på 84.622, hvorav 17.020 årsverk var knyttet til en arbeidsplass til havs; på plattform, rigger eller båter. Sammenliknet med tidligere høyaktivitetsår var sannsynligvis 15 - 20.000 flere årsverk knyttet til den spesialiserte leverandørindustrien i 2007 enn i 1998. Dette henger sammen med økt investeringsnivå i Norge og økt aktivitet i internasjonale markeder.

Med en slik vekst i aktivitet har de fleste regioner opplevd en absolutt økning i antall sysselsatte i næringen. I relativ forstand har Rogaland fylke og Stavanger/Sandnes regionen mistet noe av sin dominerende posisjon og står nå for henholdsvis 39 % og 31,5 % av den landbaserte sysselsettingen i sektoren. Hordaland og Bergensregionen derimot synes og beholde stillingen med henholdsvis 18 % og 13,5 % av sysselsettingen. Den regionale tilknytningen for ansatte til havs er derimot ukjent og inngår ikke i dette beregningsgrunnlaget. Bruk av kontoradresse for lønnsutbetaling gir for de offshoreansatte et falskt bilde av hvor de er bosatt og bruker sin inntekt. Et annet funn er at aktivitetene har økt kraftig i Akershus og Buskerud, noe som primært skyldes økt aktivitet i leveranser av undervannsteknologi. Også i Vest-Agder har aktivitetsnivået økt kraftig. Dataene viser også at aktivitetsnivået er for oppadgående relativt sett i fylker som Møre og Romsdal og Sør-Trøndelag med Ulstein og Molde/Kristiansund, henholdsvis Trondheimsregionen som de mest vekstkraftige. Jo lenger nord vi går, jo mer skrint er det i denne næringen, men Nordland har opplevd en relativ forbedring av sin posisjon.

For Finnmarks del gjelder at denne regionen har opplevd store ringvirkninger fra Snøhvitutbyggingen, men dette registreres ikke i våre data. To viktige grunner ligger bak dette. For det første er vår undersøkelse foretatt etter at anleggsstyrken for landanleggene er demobilisert. Mange enheter som har vært lokalisert i Hammerfestregionen i perioden 2002 – 2007 er dermed nå avvirket eller går på minimumsbemanning. Dernest har det lokale næringslivet i hovedsak oppnådd leveranser på områder som ikke krever petroleumsspesifikke leveranser. Av den grunn faller disse ut av vårt utvalg.

Regional fordeling av norsk leverandørindustri for petroleumsvirksomhet

1 Innledning

Fra 1973 fram til 2003 gjennomførte Aetat - Arbeidsdirektoratet jevnlig en registrering over sysselsettingen i petroleumsrettet virksomhet i Norge. Disse undersøkelsene omfattet i prinsippet sektorens primæraktiviteter; leting, utbygging og vedlikehold, produksjon og ilandføring av olje og gass, pluss leveranser av spesialtilpassede varer og tjenester til primæraktivitetene samt bygging og drift av ilandførings- og foredlingsanlegg. Undersøkelsen baserte seg på lokal innsikt blant Arbeidsetatens ulike fylkeskontor om hvilke foretak som til enhver tid inngikk i denne foretaksmassen av spesialiserte aktører. Dette innebar at foretakspopulasjonen kunne variere noe fra et år til et annet. Siste året undersøkelsen ble gjennomført omfattet den ca. 800 foretak med en samlet sysselsetting på 76.608 personer. Foretakene svarte på spørsmål om antall personer sysselsatt på land eller offshore, hvilke arbeidsoppgaver disse utførte, antall kvinner eller utenlandske statsborgere som arbeidet i foretaket og antall innleide arbeidstakere som var engasjert i selskapet.

Denne statistikken ga myndigheter og allmennheten en innsikt i hvordan denne næringen har utviklet seg sysselsettingsmessig fra den spede begynnelse i 1973 fram til 2003. Til tross for flere utvalgs- og avgrensingsproblemer ga dette datasettet den beste oversikten over hvordan petroleumsnæringen har utviklet seg i Norge, og hvordan næringen over tid har fått fotfeste i nye regioner etter hvert som petroleumsvirksomheten har flyttet nordover (se for eksempel Vatne 2003 for en oversikt). En viktig grunn for dette er at de tradisjonelle næringsinndelinger og normal sysselsettings- og næringsstatistikk i liten grad registrerer til hvilke sektorer foretakene leverer sin produksjon. Oljeselskap finner vi gjerne igjen under næringen "Utvinning av petroleum", mens det er vanskelig å identifisere et skipsverfts virksomhet etter hvilke bruk det ferdige produktet skal inngå i: som ankerhåndterings- eller forsyningsfartøy eller som fiskebåt eller ferje. Tilsvarende gjelder innretningen til et ingeniørselskaps tjenester eller en elektromekanisk bedrifts leveranser av skreddersydd spesialutstyr til oljesektoren eller mer markedsbasert standardutstyr for et generelt marked.

En kartlegging av petroleumsnæringens sysselsetting og regionale fordeling er dermed avhengig av spesifikk innsikt i næringen og spesialtilpasset datainnsamling som ikke kan basere seg på normalt tilgjengelige registerdata i SSB eller Brønnøysund-registrene. En slik kartlegging er derfor arbeids- og kostnadskrevende, noe som vel også var en av grunnene til at Aetat la ned denne statistikkproduksjonen i anledning omorganiseringen av etaten. Resultatet er uansett at vi siden 2003 ikke har hatt noen vel kvalifisert innsikt i hvordan denne næringen har utviklet seg i de siste årene.

Siden 2003 har mye skjedd i leverandørindustrien for olje- og gassvirksomheten. Dels har aktivitetene flyttet nordover med store utbyggingsoppgaver utenfor Midt-Norge, og Nord-Norge har endelig for alvor kommet med i aktivitetene i og med utbyggingen av Snøhvit. Samtidig har det de siste årene vært en høykonjunktur i lete- og utbyggingsaktivitet globalt, noe som også har smittet over på norsk leverandørindustri i form av økt aktivitet og økte andeler som omsettes i internasjonale markeder (se bl.a. Heum, Kristiansen, Vatne 2006). Slike forhold er årsaker til at OED ønsket en ny og oppdatert oversikt over den regionale fordelingen av sysselsettingen i leverandørindustri for olje- og gassvirksomheten i Norge.

1.1 Hva er ”petroleumsrelatert leverandørindustri”?

Som vi allerede har vært inne på finnes det ingen grei og klar avgrensning av hvilke foretak som tilhører den petroleumsrettede leverandørindustrien. Dette innebærer også at det ikke finnes noen offisiell statistisk database der denne aktiviteten kan identifiseres og analyseres. Hvilke foretak som inkluderes, henholdsvis ekskluderes fra næringssegmentet, vil derfor uvilkårlig måtte baseres på en god del skjønn.

Gjennom åpne databaser som ”gule sider”, ”offshore.no”, ”oilinfo.no”, ”subsea.no” osv. eller lukkede kilder som ”Achilles” eller ”Oil-and-gas.net” har mange foretak registrert seg som potensielle leverandører for petroleumsaktiviteter. Dette er i første rekke registreringer som foretas av foretakene selv og med markedsføring som ledende argument – å vise at vårt foretak er en potensiell leverandør av spesielle så vel som generelle varer og tjenester til nytte for oljeselskap eller andre aktører i primærvirksomheten. Her finner vi dermed både de høyt spesialiserte foretakene som leverer 100 % av sin produksjon som spesialtilpassede tjenester, utstyr eller produkter, så vel som foretak som produserer generelle tjenester inne eksempelvis personalstyring eller salg av generelt anvendelige måleinstrumenter eller materialer, og som kun har mindre eller ingen andeler av sin virksomhet rettet inn mot dette markedssegmentet.

Tilsvarende finnes registreringer som Innovasjon Norges oversikt over ”Norske olje og gass bedrifter” (Invanor 2006) som er basert på en lang rekke datakilder og en romsligere definisjon av olje og gass bedrifter enn den som Aetat nyttet. I motsetning til Aetats utvalg på 800 bedriftsenheter i 2003, opererer Innovasjon Norge med 2.800 bedrifter i 2006. En viktig grunn til denne store forskjellen er at Invanors register inkluderer mange bedrifter som riktignok leverer varer og tjenester til petroleumsvirksomheten, men som primært leverer standard markedsprodukter (i motsetning til spesialprodukter for petroleumsaktiviteten); bedrifter som er relatert til generell shippingaktivitet og som håper at denne kapasiteten også kan nyttes til leveranser til petroleumssegmentet; eller enheter som eksempelvis fungerer som interesseorganisasjoner for private eller offentlige næringsaktører. Alle bedriftene medvirker eller kan potensielt medvirke på sitt vis til aktivitetene som har sitt utspring i olje- og gassforekomstene til havs, men alle inngår ikke i en snevrere definert leverandørindustri bestående av spesialiserte foretak som i stor utstrekning vier det meste av sin oppmerksomhet og produksjonskapasitet til å betjene dette spesielle markedet.

SNFs nåværende undersøkelse tar utgangspunkt i en streng definisjon av ”petroleumsrelatert leverandørindustri”. Som Aetat tar vi utgangspunkt i primæraktivitetene knyttet til leting, utbygging og vedlikehold, produksjon og ilandføring av olje og gass. Vårt fokus mot *leverandørindustrien* utelukker dermed den aktiviteten som direkte er knyttet til oljeselskapenes egen virksomhet, utført av egne ansatte onshore så vel som offshore. Det innebærer også at vi i denne analysen *ikke* inkluderer oljeselskapenes ansatte i *drift* av oljeledninger, gassterminaler eller raffinerier. I den grad slike driftsoppgaver er satt bort til eksterne aktører, eksempelvis vedlikeholdsoppgaver på plattformer eller terminaler, boring, reservoarovervåking eller brønnlogging på plattform, rensing av rørledninger og drift av faste taubåter ved terminaler, blir slik aktivitet definert som leverandørindustri og dermed inkludert.

For å bli definert som petroleumsrelatert leverandørforetak ligger det to viktige antakelser til grunn for å bli inkludert i utvalget. Foretaket må først være *spesialisert mot petroleumsmarkedet*. Dernest må en *større andel av foretakets omsetning* være innrettet mot dette markedet. Disse to kriteriene følger gjerne hverandre i den forstand at jo mindre andel

av foretakets omsetning som går til petroleumsvirksomheten, jo mindre petroleumsspesifikk er gjerne de produktene dette foretaket selger.

I vår sammenheng kreves det dermed at foretaket leverer materialer, utstyr eller tjenester som er *spesialtilpasset* denne sektoren. Dette innebærer at leveransen må være tilpasset en spesifikk funksjon innenfor det vi har kalt primæraktivitetene. Dette kan være både materialleveranser, utstyr eller tjenester, leveranser av delsystemer som boremoduler eller ferdigproduserte enheter som spesialfartøy. Dette innebærer også at slike leveranser ikke uten videre er vel egnet til bruk i annen virksomhet, eksempelvis er et forsyningsskip for plattformdrift mindre egnet som stykkgodsbåt for kystnær transport. Motsatt utelukker vi leveranser av *generelle* produkter eller tjenester som selges i mange markeder og som i liten grad er spesialtilpasset petroleumaktivitet. Dette gjelder i høy grad leveranser av material og utstyr som har en generell anvendelse i de fleste former for industriell aktivitet. Dette kan være arbeidshansker eller personlig verneutstyr, måleutstyr for strømstyrke eller leveranser av mat eller renhold til plattformer. Dette er eksempler på leveranser som krever liten grad av petroleumsspesifikk kompetanse og som selges til mange ulike aktører og næringer i samme form. Slike leveranser blir dermed ikke sett på som petroleumrelaterte leveranser og utelukkes dermed.

I praksis støter vi her på mange avgrensingsproblemer som krever personlig skjønn. Vi inkluderer eksempelvis helikoptertransport til/fra og mellom plattformer fordi dette krever spesifikke kvalifikasjoner hos flygere og operatører utover det som gjelder for generell, landbasert helikoptertransport av personell. Samtidig utelukker vi catering og renhold på plattformer eller landbaserte kontor fordi dette i all hovedsak er tjenester som er av mer generell karakter og som selges i samme form til mange ulike typer av kunder.

Vi inkluderer heller ikke distribusjon av olje og gass i analysen, fordi dette medfører store avgrensingsproblemer relatert til generell shippingrelatert olje og gass transport. En stor del av norsk shippingvirksomhet driver med frakt av råolje, raffinerte petrokjemiske produkter eller nedkjølt, flytende gass. Noen av disse er også innom norsk havn og frakter ut norskproduserte produkter. Slike tjenester definerer vi som generelle tjenester i et globalt fraktmarked og utelukker dermed slike aktiviteter som en del av den petroleumrettede leverandørindustrien. Dette har medført at vi under tvil også har utelukkert bøyelasting av råolje som derimot kan sies å være spesialtilpasset norsk petroleumsvirksomhet.

En lang rekke konsulentforetak leverer tjenester til oljeselskap eller leverandørforetak. I den grad disse tjenestene er av generell karakter; som leveranser av regnskapstjenester, generell strategiutforming eller utvikling av menneskelige ressurser generelt, ansees dette ikke som petroleumrelaterte leveranser. Leverer derimot konsulentforetaket tekniske eller kommersielle tjenester nær opp til kjernevirksomheten i olje og gassutvinning blir disse ansett som petroleumrelaterte leveranser. Eksempler her kan være rene ingeniørtjenester, leveranser av programvare for overvåking av prosessanlegg eller markedsanalyse av leveransmuligheter i internasjonale petroleumsmarkeder.

Mange grossistfirma leverer utstyr og materialer som nyttes i industriell aktivitet, også i petroleumaktiviteter. Mange av disse representerer utenlandske utstyrsleverandører og fungerer som norsk representant for disse. I den grad dette utstyret er spesielt konstruert for bruk for eksempel i petrokjemisk prosessindustri eller i havbasert petroleumsvirksomhet, er foretaket regnet som petroleumrelatert leverandør. Leveres det samme utstyret, eller de samme delene til mange ulike aktiviteter, blir dette betraktet som generelle leveranser og

utelukket fra vår analyse. Et spesielt utslag av dette finnes i den regionale lokalisering av slike foretak. Osloregionen har lenge vært et naturlig lokaliseringsvalg for grossister som skal distribuere sine produkter til mange og ulike aktører over hele landet. Her finner vi derfor også ofte sentrallager og kontor av utenlandske selskap som selger denne type generelle produkter i det norske markedet. Dette er gjerne leverandører som også har vært aktiv før petroleumsaktivitetene ble etablert. Grenlandsregionen derimot utmerket seg med flere handelsforetak som ved opprettelsen var spesialisert mot prosessindustrien (kjemisk/petrokjemisk) i denne regionen, men som siden har utvidet sin aksjonsradius til også å omfatte offshore/onshore petroleumsvirksomhet. I Stavanger-regionen finner vi også mange norske så vel som utenlandske handelsforetak, men her er de aller fleste svært spesialisert og selger i all hovedsak alle sine produkter og tjenester til petroleumsaktiviteten. En konsekvens av vårt krav om at foretaket må levere spesialtilpassede produkter eller tjenester innebærer dermed at relativt flere av de Oslo-baserte handelsforetakene er utelukket fra analysen enn hva som er tilfelle for handelsforetak lokalisert i Grenlands- eller Stavanger-regionen.

Et annet eksempel på avgrensingsproblemer finner vi i leverandørhierarkier. Generelt gjelder at til lenger ned i leverandørhierarkiet en kommer, som under- underleverandør, jo mer generalist er som regel foretaket. De høyt spesialiserte tjenestene som krever spesifikk petroleumsrelatert kompetanse utføres gjerne av det foretaket som sitter med hoved-entreprisen eller som fungerer som viktige systemleverandører. Lenger ned i systemet følger leverandører av mer generelle tjenester og produkter. Dette utelukker ikke at det også kan være små, svært spesialiserte leverandører på dette nivået. Tilsvarende gjelder på landbaserte anlegg. Leveranser av produkter eller tjenester som er tilknyttet kjerneteknologien eller prosessutstyret på anlegget krever spesialkompetanse, mens planering av tomt, bygging av kaier eller hus, graving av grøfter eller oppsetting av gjerder krever primært kompetanse i bygg- og anleggsgfaglige forhold som ikke er petroleumsspesifikke. Bygg og anleggsforetak blir dermed i all hovedsak ikke regnet med i vår analyse over petroleumsrelatert leverandørindustri. Et resultat av dette er at mange mindre, lokalt forankrede foretak i regioner der petroleumsaktiviteter har medført stor byggevirksomhet, ikke regnes med som en del av leverandørindustrien selv om de til syvende og sist har fått sine oppdrag betalt av oljeselskapene.

Et siste avgrensingsproblem finner vi på forsyningsbasene langs kysten. Her finner vi svært mange høyt spesialiserte foretak som leverer tjenester, materialer og utstyr til aktiviteter til havs, men vi finner også andre foretak som primært driver med mer generelle oppgaver som utleie av bygg, vaktjenester, håndtering av avfall, drift av lager osv. Sistnevnte typer av aktiviteter er ikke inkludert i denne undersøkelsen.

Det andre kriteriet vi setter er at minst 20 % av en foretaksenhets samlede omsetning må gå til primæraktiviteter i petroleumsvirksomheten. Leverer de mindre enn dette til petroleumsaktivitetene, anses bedriften ikke som tilhørende leverandørindustrien. Et slikt kriterium er i seg selv problematisk fordi det ikke finnes åpne opplysninger om bedriftenes markedssegmenter. I enkelte tilfeller kan en ut fra foretakenes nettsider og årsmeldinger lese seg til at de i liten grad leverer til olje og gassvirksomheten, men i de fleste tilfeller må det til en direkte kommunikasjon med foretaket for å få konstatert om dette kriteriet er tilfredstilt. For enkelte foretak er realitetene slik at de for ett enkelt år har lite leveranser til petroleumsaktiviteter, mens året før eller etter har foretaket hatt større leveranser. I slike tilfeller har vi inkludert foretaket i vårt register over leverandørforetak selv om de for det angjeldende år 2007 kun har produsert/levert svært små andeler til olje og gassvirksomheten.

Et annet problem vi her støter på er at foretaket som helhet gjerne kan være definert som en spesialisert leverandør til olje og gassvirksomheten, men for flere enheter/avdelinger innen foretaket gjelder at disse ikke leverer noe til olje- og gassvirksomheten. Så lenge vi holder oss på foretaks- eller konsernnivå er dette uproblematisk, men når vi skal identifisere den regionale sysselsettingen relatert til olje- og gassleveranser, må de enkelte avdelinger/bedriftsenheter underlagt foretaket vurderes en for en. Dette gjelder spesielt for mange handelsforetak – leverandører av materialer, pakninger, ventiler osv. og for enkelte ingeniør og shippingrelaterte foretak. I slike tilfeller har vi ved hjelp av representanter for de ulike foretakene utelukket enheter som ikke har leveranser til olje- og gassvirksomheten, men beholdt de enheter som er spesialisert mot dette segmentet.

Som det vil fremgå av det ovenstående, er det ikke enkelt å avgrense og identifisere de enheter som skal inngå i et register over norsk leverandørindustri for petroleumsvirksomhet. *Ambisjonen er å kartlegge den regionale fordeling i Norge av den petroleumsspesifikke leverandørindustrien og dermed den regionale fordeling av en spesifikk kompetanse og produksjonskapasitet som defineres som olje og gassrelatert leverandørindustri.*

Dette er et annet kriterium enn en bredt anlagt ringvirkningsanalyse av alle leveranser til petroleumsvirksomhetene, alternativt en analyse av den primære sysselsettingseffekten investeringene i petroleumsvirksomhetene har for ulike deler av Norge, eksempelvis ved hjelp av multiplikatormodeller.

Uansett krever en slik analyse både bruk av skjønn ved inkludering og ekskludering av foretak i utvalget og tilgang til informasjon direkte fra foretakene.

1.2 Undersøkelsens utvalg av foretak og valgt metodikk

Gjennom mange år har SNF på oppdrag for OED gjennomført analyser av internasjonaliseringen av den norske petroleumsvirksomhetens leverandørindustri. Her har vi primært kartlagt foretakenes omsetning fordelt på ulike regioner i verden og analysert årsaker til hvorfor noen foretak selger mye i utlandet, mens andre synes å avgrense sin virksomhet til norsk sektor (se for eksempel Heum, Vatne og Kristiansen 2006). Disse analysene er basert på informasjon direkte fra foretakene og innhentet via postale eller elektroniske spørreskjema. Som grunnlag for disse undersøkelsene har SNF bygget opp og jevnlig revidert en database av foretak som tilfredsstillende de kriterier vi har nevnt foran. I disse undersøkelsene har vi først og fremst samlet inn data på foretaks- eller konsernnivå all den tid det er samlede omsetningstall og utenlandske leveranser som har stått i fokus. I postale undersøkelser er svarprosent aldri stort høyere enn 60 %. Vi har i disse undersøkelsene derfor hatt mest fokus på å få med de største aktørene som gjerne står bak 80-90 % av de samlede verdier som selges utenlandsk.

Utgangspunktet for den nåværende kartleggingen har vært den oppdaterte databasen som lå til grunn for internasjonaliseringsundersøkelsen som ble gjennomført våren 2006. Dette omfatter data om og fra foretakene for året 2005. Ved siste undersøkelse besto denne databasen av ca. 550 foretak som samlet omfattet nesten 900 bedriftsenheter lokalisert i Norge. Ved siste undersøkelse svarte 7 av disse foretakene at de ikke lenger leverte varer og tjenester til sektoren. Disse ble dermed fjernet.

Siden 2005 har det skjedd store endringer i denne foretaksmassen forårsaket av store strukturelle endringer i Aker-Kværner systemet så vel som i oppbyggingen av nye og større

konstellasjoner innen de fleste segmenter av leverandørindustrien. Gjennom fusjoner, oppkjøp eller samarbeidsavtaler har mange mindre norske aktører inngått i nyformede grupperinger som AGR Group eller Seadrill. Disse grupperingene søker å oppnå økt kapasitet og bedre integrering av relaterte funksjoner for å kunne betjene sine internasjonaliserte markeder bedre, møte økt konkurranse og ta ut synergievinster.

I den globale leverandørindustrien er det også på gang en radikal omstrukturering som dels er et strategisk mottrekk mot alliansebygging og sammenslåing av oljeselskap på etterspørselsiden, dels søking etter ny teknologi som kan løse utfordringer i olje- og gassvirksomheten i stadig mer krevende omgivelser. I denne prosessen er flere norske selskap kjøpt opp og integrert i utenlandske selskap som Schlumberger, Baker Hughes eller National Oilwell. Det internasjonale oppsvinget i lettevirksomhet etter olje og gass har også forårsaket et oppsving i opprettelsen av nye foretak av spesialiserte aktører. Eksempelvis har en rekke nye teknologiselskaper etter hvert kommet ut av kuvøsen og fått sine første kommersielle ordrer samtidig som flere nye riggselskaper er etablert. (Det samme gjelder også for små oljeselskap, men disse inngår ikke i vår analyse av leverandørindustrien.) Av strategiske og skattemessige grunner har mange foretak også blitt splittet opp sin virksomhet i flere separate aksjeselskap med eget organisasjonsnummer. Dette har også medvirket til et økt antall registrerte foretak.

Siden vi denne gangen har den regionale fordelingen av sysselsetting i Norge som utgangspunkt, har vi også bestrebet oss på å få med mindre og mer lokalt baserte foretak som ikke hadde særlig betydning for internasjonaliseringsundersøkelsen. Enmannsforetak har vi derimot ikke tatt med. En ekstra utfordring har vært å få data for de desentraliserte enhetene for hvert foretak. I internasjonaliseringsstudien har vi holdt oss på foretaksnivå, mens vi i denne undersøkelsen også må ha med alle enkeltavdelinger av foretaket med annen adresse enn hovedenheten.

På basis av slike hendelser har det vært nødvendig å oppdatere databasen på nytt. Denne gangen har dette vært et relativt omfattende arbeid basert på åpne databaser innrettet mot petroleumsrelatert industri. Gjennom direkte kontakt med svært mange foretak har vi også fått tips om foretak eller bedriftsenheter som burde være med. Denne registreringen ble etterfulgt av en kontroll mot Brønnøysund-registrenes foretaksdatabase/enhetsregister og foretakenes egne nettsider. I de tilfeller det var tvil om foretakene var spesialisert mot olje og gassvirksomhet, ble foretakene kontaktet for en avklaring av aktivitetsfelt. På basis av denne informasjonen ble nye foretak tatt inn eller forkastet som spesialiserte leverandørforetak for petroleumsvirksomheten.

Den eksisterende databasen omfatter dermed 972 foretak med lokalitet i Norge og kontrollert av både norske og utenlandske interesser. Ved hjelp av SSBs enhetsregister identifiserte vi så 1.451 bedriftsenheter tilhørende disse foretakene. Vår utskrift fra enhetsregisteret ga også tilgang til adresse og postnummer for disse enhetene og i stor utstrekning antall ansatte i 2005. Som tidligere nevnt er en rekke bedriftsenheter relatert til leverandørforetak innrettet mot andre segmenter enn olje- og gass. Etter direkte opplysninger fra slike foretak, ble disse tatt ut av databasen.

For mange rederier som driver med marine tjenester (seismikk, forsyning, ankerhåndtering, dykking etc.) gjelder at de gjerne er registrert som to enheter, en for landansatte og en for sjøfolk/offshoreansatte. For noen rederier fremkommer ikke en slik oppdeling i statistikken. For disse har vi splittet aktivitetene i to, en landbasert som relateres til den regionen

hovedkontoret ligger, og en enhet som defineres som offshore-ansatte. Samlet bygger dermed denne analysen på data fra 1.416 ulike bedriftsenheter tilknyttet 972 ulike leverandørforetak.

Enhetsregisteret gir oss ingen sysselsettingsdata om relativt nyetablerte foretak og heller ikke innsikt i hvor store andeler av omsetningen som de ulike enhetene leverer til petroleumssektoren. Det har derfor vært nødvendig å gjennomføre en omfattende telefonbasert undersøkelse om petroleumsmarkedets relative betydning for hver av de 1.416 enhetenes omsetning. Vi benyttet også da anledningen til å få oppdaterte sysselsettingstall for enhetene.

Oppgitte tall for sysselsatte og prosentandeler levert olje- og gassvirksomheten reflekterer dermed i all hovedsak situasjonen ved intervjutidspunktet, sommeren 2007. Den telefonbaserte oppfølgingsundersøkelsen ble gjennomført ved hjelp av studenter som arbeidet fra SNFs lokaler, med påfølgende purring fra seniorpersonell ved SNF om nødvendig. Denne delen av undersøkelsen har vært den mest ressurskrevende.

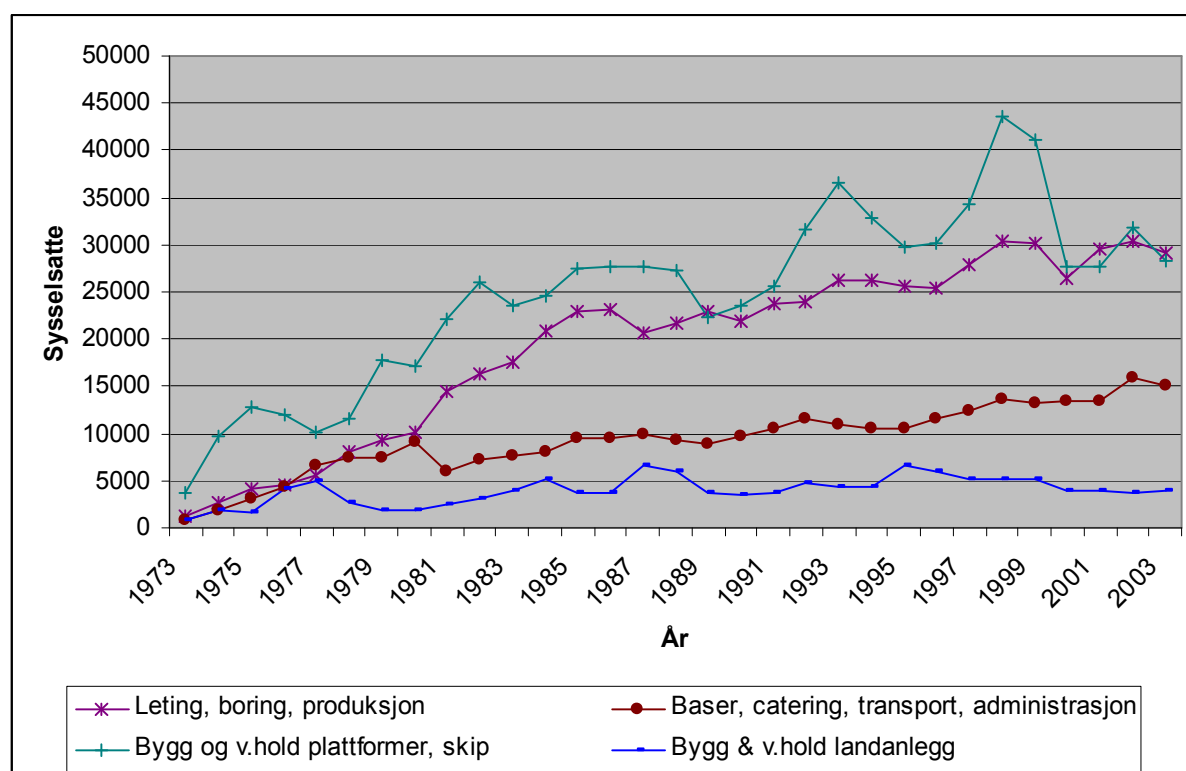
Selv med spørsmål av så generell karakter (antall ansatte i ulike lokaliteter og i hvor stor grad denne enheten leverer til olje og gassvirksomheten) er det et lite antall foretak som av ulike grunner ikke svarer på vår henvendelse (svarprosent er omtrent 99 %). I disse tilfeller har vi stipulert en relativ markedsandel etter foretakets karakter og tilsvarende svar fra tilnærmet like foretak. Tilsvarende har vi tatt utgangspunkt i de registerbaserte sysselsettingstallene for 2005 og addert disse opp i takt med den økning de fleste foretak som har svart har oppvist. Generelt sett har det vært til dels store endringer fra 2005 fram til sommeren 2007. Dette skyldes delvis de restruktureringer vi har nevnt tidligere, men først og fremst høykonjunkturen i olje- og gassvirksomheten som vi nå opplever og som har medført stor nyrekruttering og mange ledige stillinger i mange leverandørforetak.

2. Tidligere undersøkelser

Vi skal først gi en kort redegjørelse for den historiske sysselsettingsutviklingen relatert til olje og gassressursene på kontinentalsokkelen. Som tidligere nevnt ble disse aktivitetene systematisk kartlagt av Arbeidsdirektoratet i perioden fra 1973 fram til 2003. Av figur 1 framgår det at aktivitetene målt i sysselsetting har økt over tid, men mest for aktiviteter relatert til leting, boring og produksjon og bygging og vedlikehold av plattformer og skip.

Det fremgår videre at kategorien leting, boring og produksjon har en mer stabil vekst enn byggevirksomheten. Dette henger selvsagt sammen med at den første kategorien inkluderer permanent drift av olje- og gassfelt og landbaserte installasjoner, mens den andre kategorien i høy grad relaterer seg til engangsprosjekter som bygging og ferdigstilling av produksjonsplattformer, undervanns- eller plattformkomponenter eller spesialskip for offshoreaktiviteter. Den første kategorien har generelt vært akkumulerende etter hvert som flere felt har kommet i produksjon og krevd permanent bemanning. Den andre kategorien reflekterer i høyere grad sykliske aktiviteter relatert til hvilke felt som bygges ut og med hvilken teknologi og kontraktorer.

Figur 1. Sysselsetting i ulike aktivitetsfelt i petroleumsindustrien 1973-2003

Kilde: SNF basert på data fra Arbeidsdirektoratet

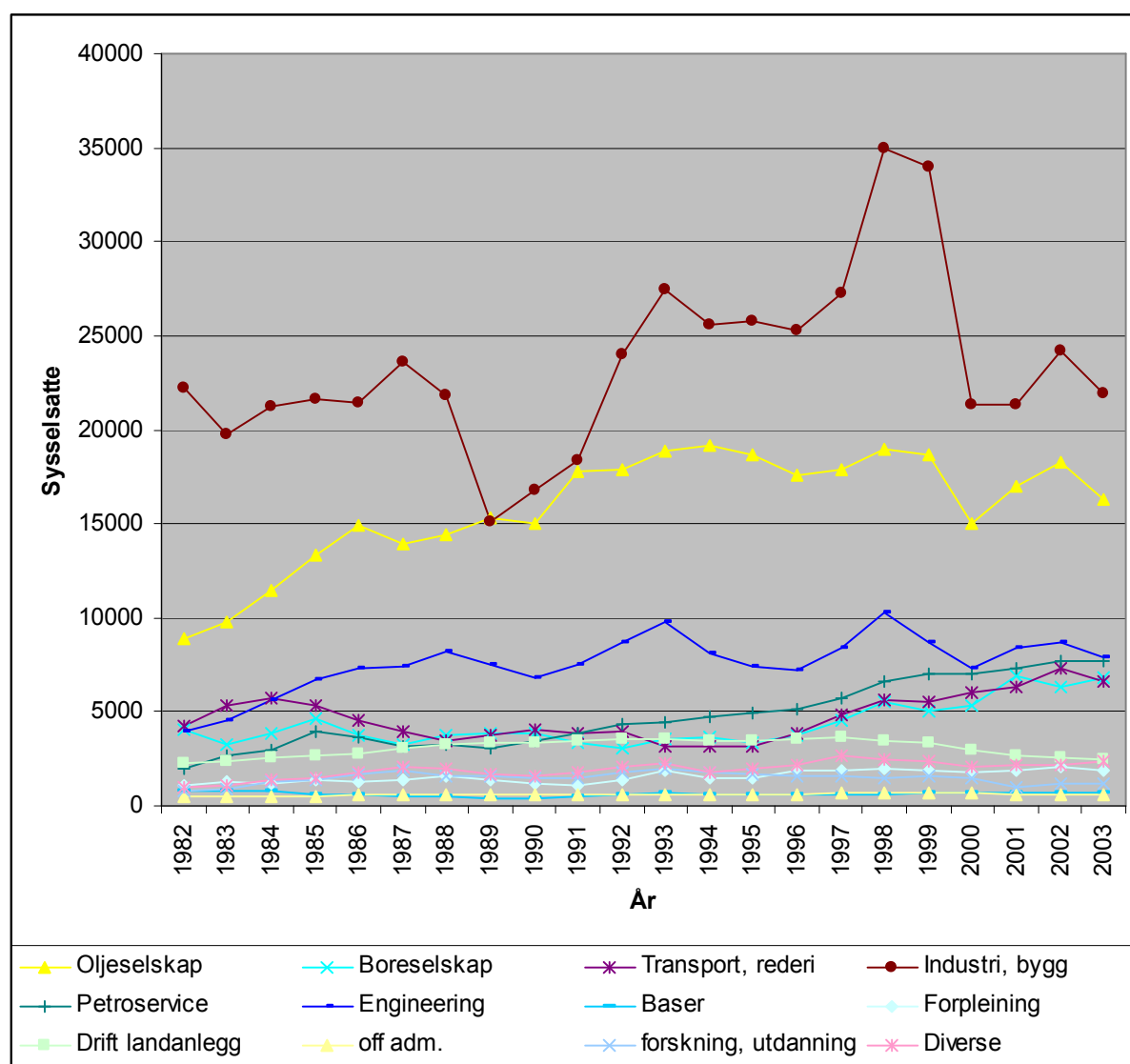
Inkludert oljeselskapenes egen aktivitet, økte den samlede sysselsettingen i de fire kategoriene som er nevnt i figuren fra 6.607 årsverk i 1973 til 76.608 årsverk i 2003, med en topp på 92.621 årsverk i toppåret 1998.

Av figur 2 fremgår det at det først og fremst er industriell produksjon og ”engineering” som har tilpasset seg de ulike opp- og nedganger i næringen, men også i andre deler av næringen har utviklingen vært påvirket av aktivitetsnivå og konjunkturer. Fra toppåret 1998 falt eksempelvis sysselsettingen i oljeselskapene med 4.000 forårsaket av lave oljepriser, færre utbygningsoppgaver og dårligere inntjening.

Tar vi utgangspunkt i dataene fra Arbeidsdirektoratets siste undersøkelse fra 2003, sysselsatte oljeselskapene + operatører av landbaserte rørledninger og terminaler, rundt 19.000 årsverk det året. I disse undersøkelsene spurte en etter ”sysselsatte (inkludert innleid arbeidskraft, eksklusive permitterte) i bedriftens petroleumsrelaterte virksomhet” i et spesifisert fylke. Ved toppen i 1998 arbeidet rundt 22.500 personer for oljeselskapene, men mange av disse var innleid. I Arbeidsdirektoratets undersøkelse inngår også personer sysselsatt i offentlig administrasjon av sektoren (rundt 620), i forpleiningsaktiviteter (rundt 2.000) og dels i bygg- og anleggsvirksomhet relatert til bygging av landanlegg (rundt 1.500- 2.000).

I vår undersøkelse er ikke denne typen foretak/organisasjoner definert som leverandørforetak og inngår dermed ikke i våre tall. Disse kategoriene utgjør rundt 30 % av de årsverk Arbeidsdirektoratets statistikk har kartlagt som ”petroleumsrettet virksomhet”.

Figur 2 Sysselsetningsutvikling i ulike typer foretak 1973-2003

Kilde: SNF basert på data fra Arbeidsdirektoratet

Det som vi her i en snevrere forstand kaller leverandørindustrien sysselsatte dermed rundt 53.000 ansatte (inkludert innleide) i 2003, med en topp i 1998 på 65.000. Disse tallene kan være en nyttig referanse for den gjeldende undersøkelsen, men det er samtidig viktig å være klar over at metodikk, utvalg av foretak og tidspunkt for undersøkelsene vil innvirke på resultatene. Av konfidensialitetsgrunner (beskyttelse av datakilder) har ikke Aetat/NAV vært villig til å avgi sitt datagrunnlag for denne undersøkelsen. Vi har derfor ikke innsikt i hvilke faktiske foretak som inngikk i de tidligere undersøkelsene og heller ikke i hvordan eventuelle forskjeller mellom de to undersøkelsene kan slå ut for resultatet.

Siden vår undersøkelse gjelder for en høykonjunktur, synes det rimeligst å ha 65.000 ansatte i leverandørindustrien som referansepunkt når vi skal analysere aktivitetsnivået i 2007.

3. Sysselsetting i norsk petroleumsrelatert leverandørindustri 2007

Innledningsvis kan vi igjen påpeke at denne undersøkelsen relatert til Aetats tidligere undersøkelser, ikke inkluderer oljeselskapenes egne foretaksenheter og ansatte. Vi har også utelukket forpleiningsaktivitet og generell bygg- og anleggsaktivitet fordi disse er å betrakte som generelle tjenester som i like stor grad leveres som samme type tjenester til hoteller og kantiner onshore som offshore, alternativt som planering av grunn, bygging av fundamenter, kaier eller hus på lik linje med hva disse foretakene gjør ved annen type havneutbygginger, veianlegg, større kontorbygg eller feltutbygginger av boliger. Heller ikke offentlig administrasjon og regulering av sektoren blir i denne undersøkelsen oppfattet som en del av leverandørindustrien til olje- og gassvirksomheten.

Derimot inkluderer vi foretak som driver med seismikk og reservoaranalyse, boring og brønntjenester, marine eller helikopterbaserte tjenester relatert til aktivitetene til havs eller ved landanlegg, ingeniørtjenester og prosjektledelse, fabrikasjon av plattformer, rigger, spesialskip eller moduler, deler og systemer til ulike installasjoner inkludert prosess- og tankanlegg på land. Vi tar også med foretak som utvikler, produserer og/eller installerer tekniske produkter og utstyr spesialtilpasset petroleumsvirksomheten. Dette omfatter eksempelvis aktiviteter innen mekanisk industri, elektroinstallasjon, brannvern og sikkerhet, maling og korrosjonsbehandling osv. Forhandlere av tekniske produkter som er spesielt tilpasset petroleumsaktivitetene er også inkludert sammen med foretak som har spesialisert seg på tjenester innen drift, vedlikehold og modifikasjonsoppgaver i sektoren. Forskningsvirksomhet med nær tilknytning til sektoren er også inkludert.

972 foretak tilfredstilte kriteriene for å komme med i databasen – foretaket leverte spesialiserte produkter til primæraktivitetene i sektoren og mer enn 20 % av omsetningen ble i et "normalår" levert til olje- og gassvirksomheten. Til sammen kontrollerte disse foretakene 1.416 petrorelaterte bedriftsenheter slik disse blir definert i enhetsregisteret. Dette innebærer at de kan ha samme adresse som morselskapet, men et annet aktivitetsfelt eller bransjetilknytning enn andre deler av foretaket. I det fleste tilfeller finnes slike bedriftsenheter på andre adresser enn morselskapet – som egne autonome produksjonsenheter, som salgs- og servicekontor eller som en egen mindre enhet som betjener spesifikke olje- eller gassfelt og regioner fra ulike baser langs kysten.

Samlet oppgitt sysselsetting i disse enhetene var på 96.962 årsverk med dagens (sommeren 2007) aktivitetsnivå. I prinsippet omfatter dette kun fast ansatte i foretakene som inngår i undersøkelsen. Innleie er relativt vanlig i denne sykliske næringen og telles i denne undersøkelsen primært gjennom de selskaper som leier ut egen arbeidskraft. Dette er i hovedsak selvstendige ingeniørselskap eller produksjons- eller installasjonsforetak som driver egen produksjon utenom prosjektbasert utleie av arbeidskraft, men det kan også være spesifikke utleiefirmaer, eksempelvis Manpower Professional Engineering AS som har spesialisert seg på utleie av høyt kvalifisert arbeidskraft til sektoren. Slike firma er inkludert i denne undersøkelsen. I den grad innleid arbeidskraft er rekruttert direkte fra utlandet, er ikke disse medregnet i undersøkelsen. Heller ikke i den grad innleid arbeidskraft opererer gjennom enkeltmannsforetak.

Den største foretaksgruppen sysselsatte i overkant av 10.000 fast ansatte, mens flere nystartede teknologibaserte selskaper kun inkluderte 2 - 4 ansatte. Den største bedriftsenheten sysselsatte litt over 1.700 fast ansatte, mens de minste enhetene kun besto av en person.

Sammenliknet med toppåret 1998 synes det i 2007 å være rundt 32.000 flere årsverk tilknyttet leverandørindustrien. En slik konklusjon kan vi imidlertid ikke trekke. I Aetats undersøkelse spurte en om sysselsatte i bedriftens petroleumsrelaterte virksomhet, mens vi har inkludert alle ansatte i foretak som leverer større eller mindre andeler til olje- og gassvirksomheten. Et bedre sammenlikningsgrunnlag er derfor å sette Aetats tall opp mot den andelen av sysselsettingen i vårt utvalg som spesifikt er relatert til olje- og gassvirksomheten. Vi har kartlagt dette ved å spørre om hvor stor andel av omsetningen som gikk/går til petroleumssektoren for hver enkel av de 1.416 bedriftsenhetene. For mange enheter gjelder at de leverer 100 % av egen produksjon til primæraktivitetene i olje og gassvirksomheten, men relativt mange leverer mellom 50-80 % til denne sektoren, mens andre enheter i foretaket kan være nede i 5-10 %. Ved hjelp av disse to variablene – fast ansatte årsverk i bedriftsenheter og prosentandel levert til petroleumssektoren – har vi kalkulert en petroleumsrelatert sysselsetting for hver enkel bedriftsenhet. *Samlet viser dette at spesialiserte leveranser til olje- og gassvirksomheten sysselsatte 84.622 årsverk i 2007. Sammenliknet med Aetats undersøkelse medfører dette nesten 20.000 flere årsverk i sektorens tjeneste i dag sammenliknet med toppåret 1998.*

Dette er et beregnet tall, ikke en absolutt sann verdi. Den ”sanne verdi” er det ingen som vet, selv ikke i bedriftene. Tallet synes likevel å stemme med hva som kunne forventes. Siden 1998 har investeringsaktiviteten på norsk sokkel økt fra 79,6 milliarder i 1998 til et estimat for 2007 på 111,3 milliarder (beløp i løpende kroneverdi). De foregående to årene - 2005 og 2006, kan også vise til meget høy investeringsaktivitet på norsk sokkel med hhv. 88,5 og 95,7 milliarder kroner¹. Selv justert for inflasjon og spesiell kostnadsøkning i petroleumssektoren, tyder dette på økt etterspørsel etter leveranser til sektoren. Vi vet også at aktivitetsnivået i utlandet har økt kraftig for norske leverandørforetak. En del av denne aktiviteten har også blitt nedfelt som økt sysselsetting i Norge. Til sist er vår analyse mer fulldekkende enn det som var tilfelle for Aetats vedkommende og også av den grunn burde våre tall ligge noe høyere enn det som ble funnet i 1998.

4. Regionale fordeling av sysselsatte i leverandørindustrien 2007

4.1 Tidligere utvikling

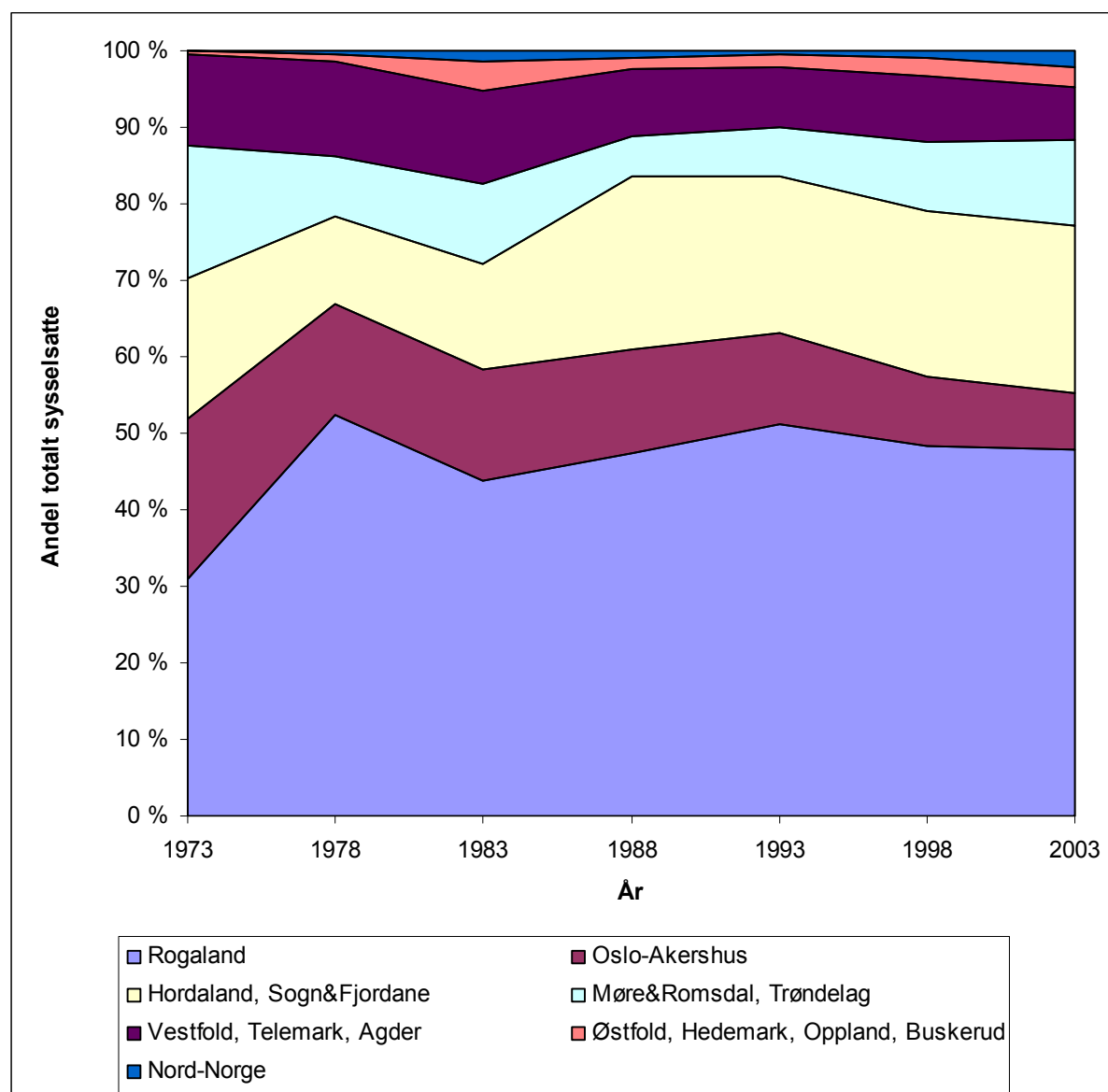
Før vi rapporterer tall fra den nåværende undersøkelsen, kan det være verdt å se på resultatene fra Aetats regionale fordeling som et referansepunkt. Av figur 3 ser vi at Rogaland fylke jevnt over har stått for mellom 40-50 % av sysselsettingen i denne næringen, med en svakt nedadgående trend i de siste årene. Over tid har dermed sysselsettingen i andre regioner økt noe, mens den har vært for nedadgående på Østlandet.

Over tid har sysselsettingen i oljeselskapene forskjøvet seg nordover etter hvert som nye felt og driftsorganisasjoner har kommet i aktivitet. Dette har medført at Rogalands relative betydning har falt i dette segmentet av næringen fra over 80 % tidlig på 80-tallet til rundt 50 % i 2003. Trekker vi fra sysselsettingen i oljeselskap, forpleining og offentlig administrasjon, viser den siste undersøkelsen til Aetat at Rogalands andel av det vi her kaller leverandørindustrien var på 46,4 % i 2003.

---

¹ Kilde: SSB statistikkbanken. Tabellen: ”Antatte og påløpte investeringskostnader til olje- og gassutvinning og rørtransport. 1985-2008”

Figur 3 Regional fordeling av sysselsettingen i petroleumsaktivitetene 1973-2003

Kilde: SNF basert på data fra Arbeidsdirektoratet

4.2 Land eller offshore ansatte

Mange ansatte i olje- og gassvirksomheten har sin arbeidsplass til havs, om bord på produksjonsplattformer eller skip, på borerigger eller ulike former for hjelpefartøy. Til sammen har foretakene i vårt utvalg rapportert at 17.020 arbeidstakere hadde sin arbeidsplass i tilknytning til slik virksomhet. Disse "offshoreansatte" er i hovedsak ansatt i bore- og seismikk-selskaper, i forsyningstjenesten og i ulike former for marine tjenester, men også i en viss utstrekning i produksjons- eller installasjonsforetak. I prinsippet kan disse rekrutteres fra og være bosatt i hele landet. Med turnuser fra 1:1 (like perioder ute som hjemme) til 1:2 (2 uker ute, 4 uker hjemme) er sammenhengen mellom bosted og registrert arbeidsplass ikke sterk. Selv om enn sjømann eller offshore-arbeider får sin lønn fra Seadrill i Stavanger eller DOF i Austevoll, Halliburtons offshoreavdeling i Tananger eller fra Saipem Norway i Stjørdal, er det ikke nødvendigvis slik at disse ansatte er bosatt rundt den administrative

enheten de rapporter til. I statistisk forstand blir disse derfor gjerne tillagt en egen kategori som sokkelansatte eller innbyggere av ”region 23 Kontinentalsokkelen”, alternativt registrert som sjøfolk i utenriksfart. Svært mange av foretakene som rapporterer at de har offshoreansatte er lokalisert enten i Stavanger, Bergen eller på mindre steder langs Vestlandskysten der offshorerederiene holder til, men faktisk kan de ansatte gjerne være bosatt i Nord-Norge eller i Grenlandsregionen. Om vi registrerer alle offshoreansatte med lønnsutbetaling fra Stavangerregionen som arbeidsplasser i Rogaland, gir dette et noe skjevt bilde av sysselsettingseffekten denne næringen har for landets ulike regioner.

Trekker vi fra den offshorebaserte arbeidsstyrken fra de 84.622 årsverk som er relatert til leveranser til olje- og gassvirksomheten, ender vi opp med 67.602 årsverk som vi med stor sannsynlighet kan anta er bosatt i samme region som arbeidsgiveren.

Selv for denne arbeidstyrken er det stor regional mobilitet i perioder. Eksempelvis har store deler av de fast ansatte ved Aker Kværner Stord i perioder hatt sin arbeidsplass på Melkøya i tilknytning til utbyggingen av LNG-anlegget for Snøhvit. Disse pendler og blir registrert som sysselsatt på Stord, ikke i Hammerfest. Det samme gjelder mange ansatte i eksempelvis installasjonsfirmaer som i visse perioder arbeider offshore, i andre perioder på landanlegg eller på byggeverksteder. Disse er registrert som ansatt i eksempelvis Bergen eller Grenland, ikke som ansatt på Kårstø eller offshore.

4.3 Regionalt nivå

Vårt regionale datagrunnlag er basert på postnummer og stedsnavn for 1.416 bedriftsenheter. Disse er summert opp til kommunenivå, men blir her rapportert på to nivå; EUs standard NUTS 4 inndeling² eller det som i norsk terminologi kalles *økonomiske regioner* og i en viss grad på fylkesnivå for å kunne sammenlikne med Aetats analyser.

Vi nytter disse overordnede regiontypene av to grunner. For det første er dette en meget spesiell næringsaktivitet som i liten grad er representert i mange kommuner. Dette gjelder spesielt på indre Østlandet og i Nord Norge. Rapportering på kommunenivå kan dermed fort innehold kun 1 eller 2 foretak. Av konfidensialitetsgrunner unngår vi derfor å rapportere på et nivå som kan medføre identifikasjon av vedkommende bedrift. For det andre er økonomiske regioner ofte i bedre samsvar med integrerte arbeidsmarkeder enn det som reflekteres gjennom kommunegrenser. Et høyere geografisk nivå medvirker også til at vi unngår unike svingninger i aktivitetene tilknyttet enkeltforetak og derav oppnår større stabilitet i tidsseriene.

4.4 Sammenlikning mellom tidligere funn

La oss først se på de fylkesvise fordelinger slik de fremkommer i Aetats siste undersøkelse fra 2003 og vår undersøkelse fra 2007 (se tabell 1 på neste side). Det er igjen viktig å påpeke at vi ikke direkte kan sammenlikne de to summene.

I den første kolonnen i tabell 1 har vi trukket ut sysselsettingen i oljeselskap, forpleiningsvirksomhet og offentlig administrasjon fra Aetats tall for 2003, men tallene inkluderer fortsatt sokkelansatte fordelt regionalt etter hvor disse får sin lønning utbetalt fra – eksempelvis fra en administrasjon for et serviceselskap i Tananger eller et rederi i Fosnavåg.

---

² Nomenclature des Unités Territoriales Statistiques

De to neste kolonnene rapporterer fra vår undersøkelse. I den andre kolonnen har vi inkludert de offshoreansatte i det fylket hvor den administrative enheten for offshorevirksomheten ligger. Det er disse tallene som best lar seg sammenlikne med 2003 undersøkelsen. Til sammen fordeler vi her 84.622 arbeidsplasser. I den tredje kolonnen har vi kun fordelt de petroleumrelaterte arbeidsplassene som vi med relativt stor sikkerhet kan stedfeste regionalt. Her er grunnlaget 67.602 årsverk. I absolutte tall har alle fylker unntatt Finnmark sett en økning i antall arbeidsplasser i sektoren, men i relativ forstand har det vært en viss regional forskyvning som vi skal se nærmere på.

Tabell 1. Sysselsetting i leverandørindustrien. Fylkesfordelt, relative andeler. 2003 inklusive offshoreansatte, 2007 inklusive og eksklusive offshoreansatte.

Fylke	År		
	2003	2007	
		+ offshore	- offshore
Rogaland	47,93 %	40,24 %	38,96 %
Hordaland	19,38 %	21,14 %	17,97 %
Møre og Romsdal	6,57 %	8,80 %	7,06 %
Akershus	5,17 %	6,64 %	8,31 %
Buskerud	2,90 %	3,95 %	4,94 %
Telemark	2,59 %	1,51 %	1,89 %
Aust-Agder	2,51 %	1,36 %	1,60 %
Vest-Agder	2,21 %	3,10 %	3,88 %
Sør-Trøndelag	1,89 %	4,03 %	4,54 %
Nord-Trøndelag	1,82 %	1,78 %	1,91 %
Oslo	1,78 %	2,30 %	2,88 %
Finnmark	1,51 %	0,27 %	0,34 %
Sogn og Fjordane	1,35 %	0,76 %	0,96 %
Vestfold	1,13 %	2,00 %	2,50 %
Troms	0,48 %	0,44 %	0,16 %
Østfold	0,47 %	0,69 %	0,86 %
Nordland	0,27 %	0,93 %	1,16 %
Oppland	0,04 %	0,02 %	0,02 %
Hedemark	0,00 %	0,05 %	0,06 %

Kilde: 2003: SNF basert på data fra Arbeidsdirektoratet, 2007 egen datainnsamling

Sammenlikner vi kolonne en og to er det mest markante trekket at den dominerende posisjonen som Rogaland har hatt i denne næringen er svekket. Dette er i og for seg ikke overraskende i og med at stadig mer av aktivitetene har flyttet nordover. Dette reflekteres i en økning i relative andeler i fylker som Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nordland, mens økningen i Hordaland kan mistenkes å skyldes en overproposjonal andel av offshoreansatte.

Ser vi på andre regioner som synes å ha rykket noe fram i rang, peker Akershus og Buskerud seg ut som ekspansive. Den markante fremgangen i Buskerud og Akershus kan sannsynligvis først og fremst tilskrives framveksten av segmentet for undervannsteknologi og den betydningen bedrifter i Bærum/Asker, Drammen og Kongsberg har hatt for utvikling og produksjon av denne. Leverandørforetak i Vestfold, Vest-Agder og Møre og Romsdal synes også å ha hatt suksess med å utnytte mulighetene i et voksende marked, mens de få leverandørforetakene som finnes i Sogn og Fjordane og nordover fra Nord-Trøndelag i liten grad har maktet å vinne markedsandeler til tross for at aktivitetene skyves nordover.

Finnmarks svekkede posisjon i 2007 skyldes tilfeldigheter ved registrering av foretak og ansatte, men det kan også være forårsaket av svingninger i aktiviteten ved Kimek i Kirkenes og at Snøhvitutbyggingen er på hell. Verftet er posisjonert for å kunne ta seg av mekanisk utrustning og vedlikehold relatert til offshore-virksomheten, men har i lange perioder vært opptatt av å selge tjenester til den norske og russiske fiskeflåten i påvente av oppgaver i nordområdene. Fra 2002 til 2003 ble det registrert en stor økning i petroleumsrelatert sysselsetting i Finnmark (500 nye arbeidsplasser). Dette var i sin helhet forankret i at utbyggingen av Snøhvits landanlegg kom i gang høsten 2002. På det tidspunktet vi foretok denne undersøkelsen var anlegget så godt som ferdig og nesten hele utbygningsorganisasjonen inkludert leverandørindustrien var demobilisert. Mye av de lokale leveranser til Snøhvitutbyggingen har dessuten primært vært tilknyttet bygg- og anleggsvirksomheten utenom prosessanlegget. I denne undersøkelsen er ikke disse aktivitetene regnet med som spesialiserte leveranser til olje og gassvirksomheten. En reell økning i lokal aktivitet forårsaket av Snøhvitutbyggingen blir dermed ikke registrert her.

Igjen er det på sin plass å advare mot å tolke disse sammenlikningene for bokstavelig, til det er datagrunnlaget for forskjellig.

Kolonne tre gir oss en oversikt over hvordan den regionale fordelingen er for de ”landfaste” aktivitetene i 2007. Igjen ser vi at Rogaland har en dominerende posisjon, men ikke i den grad vi tidligere har fått det dokumentert. Tallene er stort sett i tråd med det vi har kommentert foran, en forsiktig forskyvning nordover og en oppblomstring av aktiviteter på Sør- og Østlandet.

4.5 Fordeling av årsverk på landets regioner

Norge er delt inn i 20 fylker (+ Svalbard, Jan Mayen og Kontinentalsokkelen), 90 økonomiske regioner og 434 kommuner. De økonomiske regionene tar utgangspunkt i de tidligere handelsdistriktene og har sitt rasjonale i utvelgelsen av en rekke senterkommuner i de respektive fylker og den betydning dette tettstedet har for omegnskommuner som handels- og arbeidsmarkedssentrum. De økonomiske regionene kan dermed i en viss grad også kunne fortolkes som regionale, integrerte arbeidsmarkeder der pendlingen mellom kommunene er stor³.

Vi har tidligere nevnt konfidensialitet som er grunn til å operere med et nivå høyere enn kommuner. Et annet argument er at en oppnår større stabilitet i det statistiske grunnlaget og unngår at små og tilfeldige endringer i grunnlaget slår mye ut fra ett år til ett annet. Den største regionen er Oslo med godt over 500.000 innbyggere etterfulgt av Bergensregionen (rundt 350.000), Stavanger/Sandnes-regionen (rundt 230.000) og Trondheimsregionen med over 200.000 bosatte. De minste regionene har ikke et større befolkningsgrunnlag enn 5.000 – 8.000 innbyggere.

I tabell 2 er angitt de regioner som har flere enn 10 årsverk i leverandørindustrien til olje- og gassvirksomheten. 27 regioner har ingen ansatte i dette næringsfeltet. Tabellen angir også hvor mange kommuner som inngår i hver region.

---

³ Se SSB 2000, Standard for økonomiske regioner.

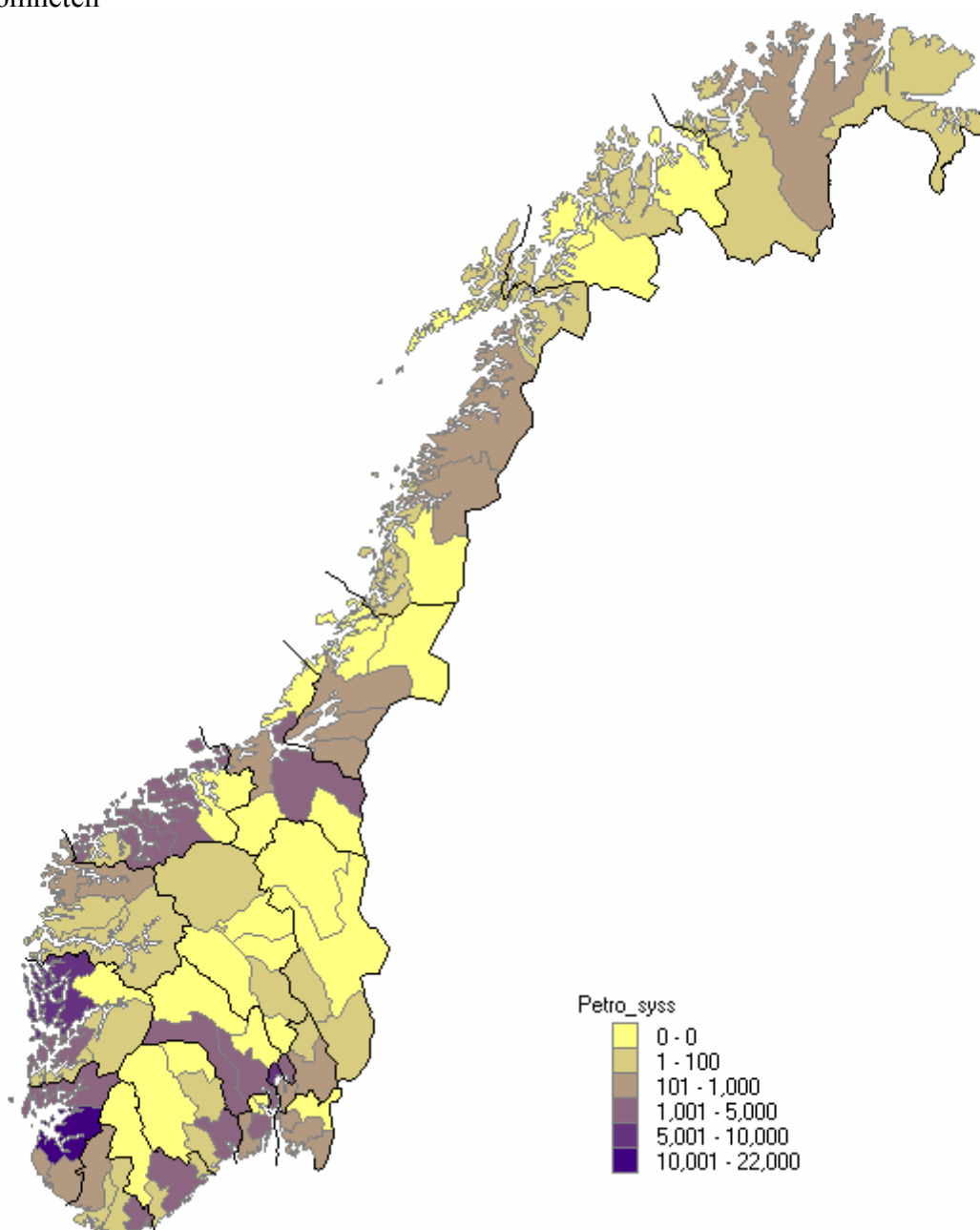
Tabell 2 Olje og gass sysselsetting i leverandørindustrien 2007. Årsverk og andel fordelt på økonomiske regioner. Eksklusive offshore-ansatte og sjøfolk.

Økonomisk region	Antall komm	O&G årsverk	Andel	Økonomisk region	Antall komm	O&G årsverk	Andel
Stavanger/Sandnes	11	21258	31,45 %	Mo i Rana	3	294	0,44 %
Bergen	19	9112	13,48 %	Førde	6	227	0,33 %
Bærum/Asker	2	5132	7,59 %	Stjørdalshalsen	2	223	0,33 %
Haugesund	8	4197	6,21 %	Hammerfest	8	222	0,33 %
Nordre Sunnhordland	5	2941	4,35 %	Steinkjer	7	164	0,24 %
Trondheim	9	2724	4,03 %	Moss	4	154	0,23 %
Kristiansand	4	2254	3,33 %	Follo	6	147	0,22 %
Kongsberg	4	1957	2,89 %	Fredrikstad/Sarpsborg	4	111	0,16 %
Oslo	1	1948	2,88 %	Notodden/Bø	4	81	0,12 %
Drammen	8	1385	2,05 %	Odda	4	79	0,12 %
Ulsteinvik	5	1295	1,92 %	Sandnessjøen	6	72	0,11 %
Molde	9	1237	1,83 %	Harstad	5	66	0,10 %
Tønsberg/Horten	8	1205	1,78 %	Risør	2	64	0,09 %
Ålesund	11	1154	1,71 %	Sogndal/Årdal	7	58	0,09 %
Skien/Porsgrunn	5	1153	1,71 %	Høyanger	4	53	0,08 %
Kristiansund	6	1057	1,56 %	Tromsø	5	45	0,07 %
Arendal	6	1010	1,49 %	Kragerø	2	42	0,06 %
Levanger/Verdalsøra	3	903	1,34 %	Lyngdal/Farsund	3	39	0,06 %
Egersund	4	515	0,76 %	Kongsvinger	6	33	0,05 %
Sandefjord/Larvik	3	488	0,72 %	Ørsta/Volda	2	32	0,05 %
Jæren	3	367	0,54 %	Brønnøysund	5	30	0,04 %
Bodø	11	367	0,54 %	Mandal	5	20	0,03 %
Orkanger	5	343	0,51 %	Søndre Sunnhordland	2	17	0,03 %
Lillestrøm	10	321	0,48 %	Ullensaker/Eidsvoll	4	15	0,02 %
Halden	2	315	0,47 %	Vesterålen	5	13	0,02 %
Flekkefjord	3	311	0,46 %	Nord-Gudbrandsdalen	6	12	0,02 %
Florø	2	308	0,46 %	Narvik	6	10	0,01 %

Kilde: Egen datainnsamling

Ser vi nærmere på tallene som er gjengitt i tabell 2 og figur 4, er det ikke overraskende at Stavanger/Sandnes-regionen fortsatt er den absolutt viktigste bastionen for leverandørindustrien. Det var i hovedsak her det hele begynte. Her ble de to første forsyningsbasene bygget opp med kontorer, lager og verksteder for en omfattende nasjonal og internasjonal leverandørindustri. Rosenberg verft ble et viktig plattformverft og fjordene rundt den dominerende lokalitet for bygging av betongplattformer og montering av plattformdekk og moduler. På mange måter har en tilsvarende utvikling medvirket til den posisjon Haugesund og Nordre Sunnhordland har fått. En omfattende mekanisk industri rundt store skipsverft som HMV og Stord Verft ble fort spesialisert for å betjene de store utbygningsoppgavene utenfor kysten av Rogaland, Hordaland og Sogn og Fjordane. I Bergensregionen har den store forsyningsbasen på Ågotnes og en mindre ved Mongstad virket som viktig lokaliseringfaktor for mange installasjons- og service foretak. Over tid har dette medvirket til at Ågotnes nå fungerer som et nasjonalt senter for drift og vedlikehold av undervannsinstallasjoner.

Figur 4 Kart over regional fordeling av sysselsetting i leverandørindustrien til olje- og gassvirksomheten

Kilde: Statens Kartverk og egne data

Rederier i Stavanger, Haugesund og Bergen var samtidig tidlig ute i å bygge opp en flåte av borerigger og spesialskip. Fiskeredere og småskipsverft langs Vestlandskysten var også tidlig ute med å utvikle, bygge og drifte en omfattende flåte av spesialskip. Tilsvarende har shippingrelaterte rederier og produksjonsforetak på Sørlandet også tidlig sett mulighetene og utviklet solide foretak. Oslo, Asker og Bærums relativt sterke posisjon henger primært sammen med høy ingeniørtetthet i regionen med mange store foretak som leverer spesialiserte ingeniørtjenester til så vel offshore som shippingaktivitet. Rederier og investormiljøer i denne regionen har også vært medvirkende til å bygge opp boreselskaper og inkludere spesialskip for leting og forsyning i nye eller eksisterende rederier. Oslo-regionen huser også mange grossistfirma som i en relativt stor utstrekning forhandler varer som nyttes i offshoreaktivitet eller i landbaserte prosessanlegg for olje og gass. Framveksten av Trondheimsregionen som lokalitet for leverandørindustrien henger dels sammen med utbyggingen utenfor Midt-Norge

og etablering av forsyningsbaser også i denne regionen, men Trondheim har også en viktig rolle i framveksten av mindre teknologibaserte selskaper som utvikler nye produkter og tjenester som kan løse en del av utfordringene oljeselskapene møter i forsøkene på å erobre stadig dypereliggende felt til havs og øke utvinning fra eksisterende felt. Tilsvarende fungerer også Stavanger/Sandnes- og Bergensregionen som viktige lokaliteter for mange mindre, men nyskapende leverandørforetak.

4.6 I hvor stor grad er leverandørbedriftene spesialisert mot olje- og gassvirksomheten?

Tabell 3 og figur 5 gjengir en indeks som måler i hvilken grad leverandørbedriftene i de respektive regioner leverer alt til olje og gassvirksomhetene, eller om de i varierende grad leverer til flere markeder. Eksempelvis er det relativt vanlig at mange forhandlere leverer spesialprodukter både til petroleumsvirksomhet og andre typer produkter til annen industriell aktivitet. Tilsvarende vil mange mekaniske bedrifter som leverer utstyr til offshoreaktiviteter også ha en annen produksjonslinje som produserer utstyr for handels- eller fiskefartøy. Regioner med færre enn tre leverandørforetak er utelatt.

Tabell 3 Spesialiseringsindeks for regioner. Verdi 1,00: hele populasjonen er innrettet kun mot olje og gassvirksomheten, Verdi 0,50: kun 50 % av årsverkene i regioners leverandørforetak går til olje og gassvirksomheten.

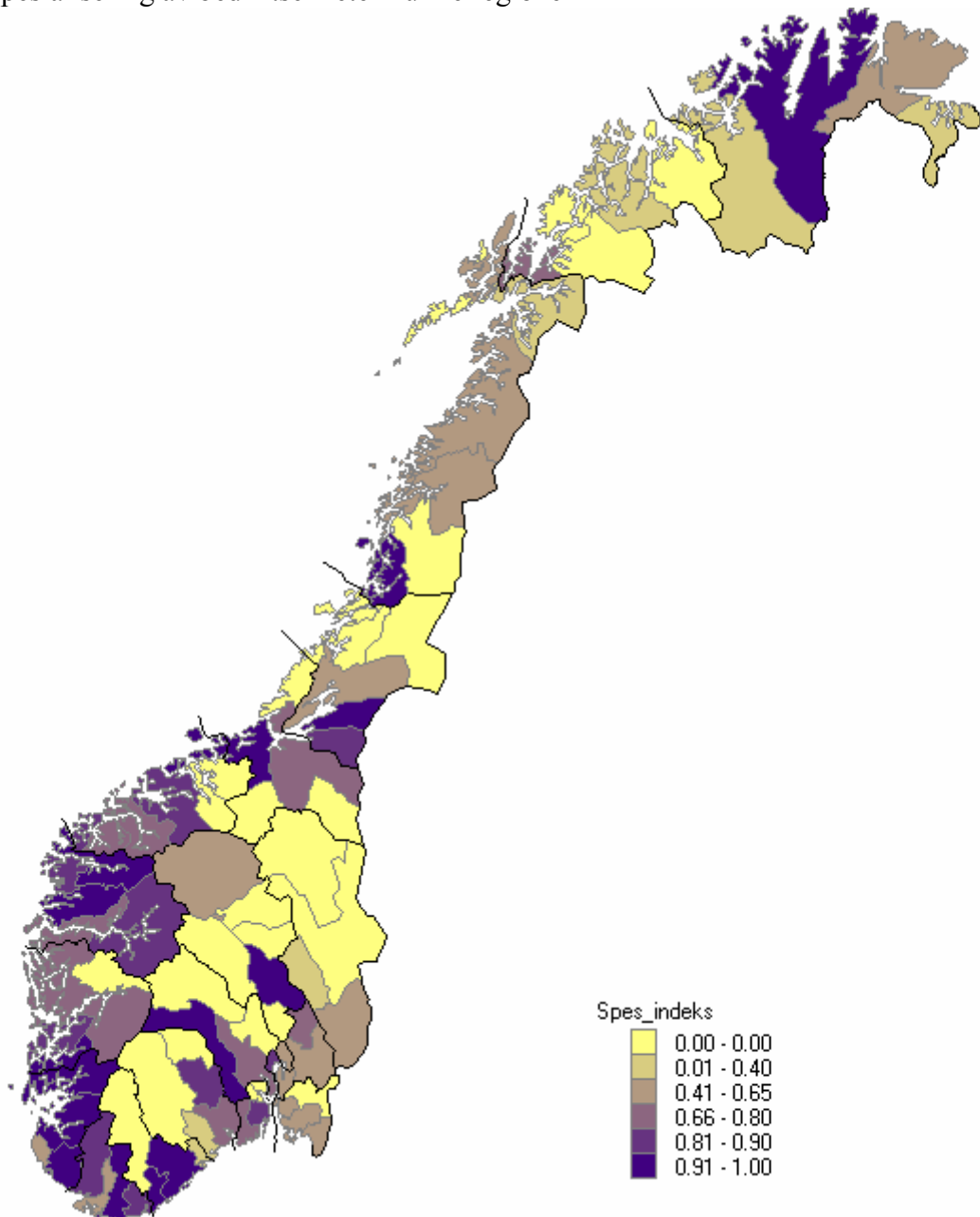
Økonomisk region	Antall bedrifter	Spes. indeks	Økonomisk region	Antall bedrifter	Spes. indeks
Orkanger	8	1,00	Bergen	217	0,80
Egersund	5	0,98	Harstad	9	0,80
Kongsberg	10	0,96	Sandefjord/Larvik	16	0,79
Stavanger/Sandnes	364	0,96	Trondheim	71	0,78
Kristiansund	38	0,93	Ålesund	24	0,75
Levanger/Verdalsøra	10	0,93	Drammen	29	0,73
Haugesund	53	0,92	Skien/Porsgrunn	33	0,70
Hammerfest	14	0,91	Jæren	10	0,65
Arendal	20	0,91	Sandnessjøen	7	0,64
Kristiansand	29	0,90	Follo	9	0,64
Bærum/Asker	69	0,90	Moss	6	0,63
Sogndal/Årdal	4	0,89	Oslo	84	0,63
Tønsberg/Horten	25	0,87	Lillestrøm	9	0,61
Ulsteinvik	28	0,87	Bodø	7	0,59
Stjørdalshalsen	9	0,84	Mo i Rana	7	0,56
Molde	18	0,84	Fredrikstad/Sarpsborg	9	0,42
Nordre Sunnhordland	25	0,83	Risør	4	0,32
Flekkefjord	6	0,83	Tromsø	9	0,24
Florø	20	0,82	Narvik	6	0,14
Notodden/Bø	4	0,82	Kirkenes	5	0,02

Kilde: Egen datainnsamling

Ikke uventet topper leverandørbedrifter i Egersund, Kongsberg, Stavanger/Sandnes og Levanger/Verdalsøra listen med svært høy spesialiseringsgrad for de årsverk som finnes i leverandørforetakene i regionen. Tilsvarende synes også å gjelde for steder med driftsorganisasjoner/forsyningsbaser som Orkanger, Kristiansund eller Hammerfest. Men også leverandørindustrien i regioner som Kristiansand eller Bærum/Asker er høyt spesialisert mot å betjene kun olje- og gass-sektoren. Omvent finner vi at mange leverandørforetak på Østlandet

synes å ha flere markeder som de betjener, men det gjelder også for mange leverandørbedrifter på Jæren. Det samme gjelder for mange leverandørbedrifter i Nord-Norge.

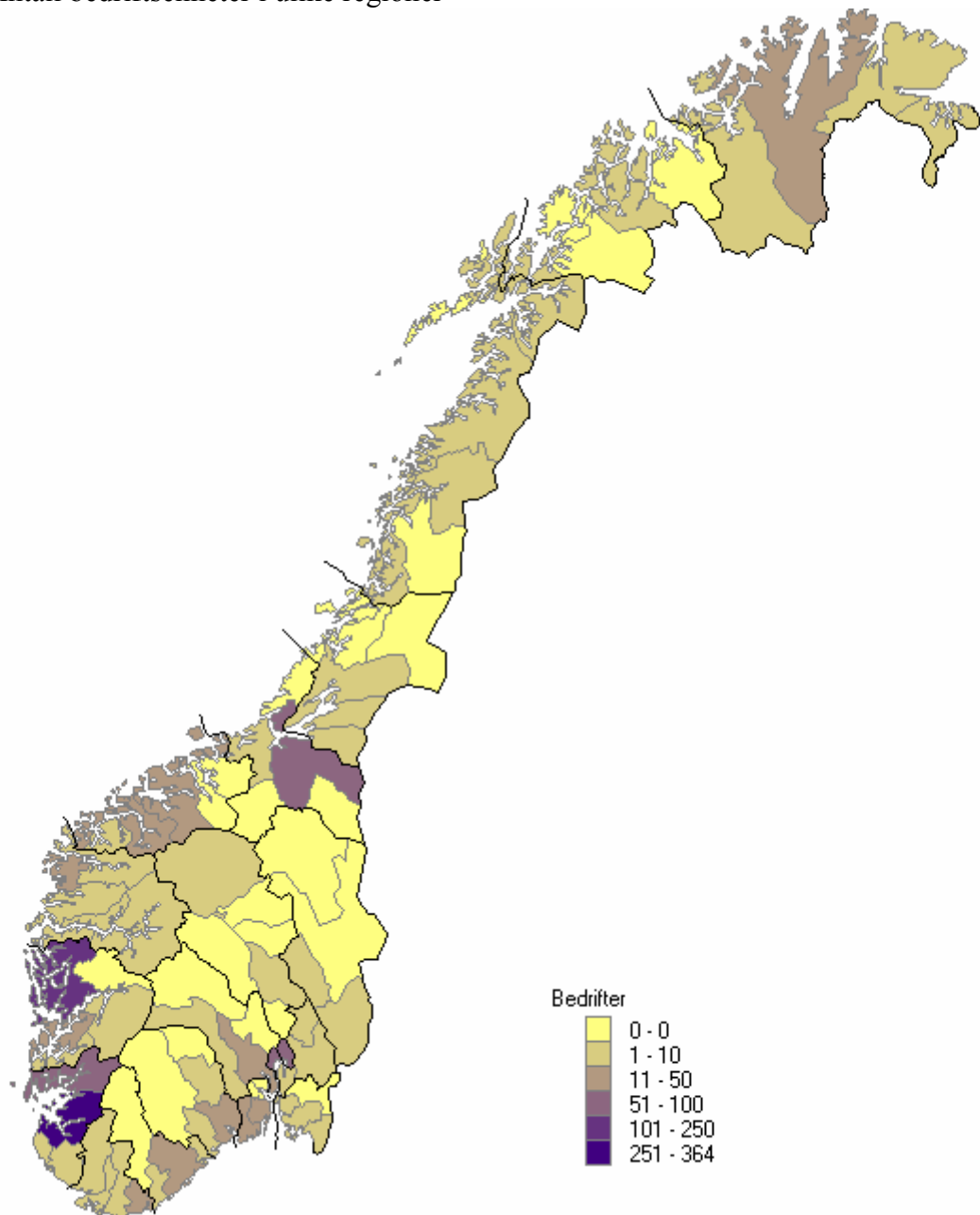
Figur 5 Spesialisering av bedriftsenheter i ulike regioner

Kilde: Statens Kartverk og egne data

Kartet viser at regioner rundt forsyningsbasene synes å romme bedrifter som leverer mer enn 90 % av sin produksjon til olje- og gassvirksomheten, men slike enheter finner en også spredt rundt i landet: på Sørlandet og i Kongsbergsregionen. Noen av disse regionene inneholder kun en eller to bedriftsenheter som lever all produksjon til petroleumsaktivitetene. Vi ser også at de minst spesialiserte enhetene synes å holde til i Nord-Norge, men også andre steder er det lommer av regioner med lite spesialiserte leverandørbedrifter.

Figur 6 Antall bedriftsenheter i ulike regioner

Kilde: Statens Kartverk og egne data

Figur 6 viser hvordan de 1.416 bedriftsenhetene er fordelt regionalt. Sammenholder vi det med figur 5 ser vi at noen av regionene med høy spesialisering inneholder få bedriftsenheter – eksempelvis Gjøvik-regionen. Kartet over viser tydelig hvordan de fleste bedriftsenhetene har klumpet seg sammen i de større by-regionene. Først og fremst i Stavanger/Sandnes-regionen, dernest i Bergensregionen, Akershus/Oslo og Trondheimsregionen. En viktig grunn til dette er selvsagt det generelle befolkningsgrunnlaget og derav størrelsen på arbeidsmarkedene i vedkommende region. En annen nærhet til aktivitetene langs kysten og til spesifikke kompetansemiljøer innen marine aktiviteter, mekanisk konstruksjon og spesialiteter som reservoarkartlegging, boring eller brønnstimulering.

4.7 Hvor avhengig er kommuner av leverandørbedrifter?

Et annet kriterium for å avdekke spesialiseringsgrad, er å analysere i hvor stor grad aktiviteter relatert til leveranser til olje og gassvirksomheten dominerer arbeidslivet i de kommunene i regionen som huser slike selskap. Vi måler dette som den andelen av privat ansatt yrkesaktiv befolkning⁴ som arbeider med olje- og gassrelaterte leveranser i kommuner med leverandørindustri i de respektive regioner. Vi nytter petroleumsrelaterte årsverk i leverandørbedriftene som mål for denne spesialiseringen. I tabell 4 har vi tatt med regioner som inneholder kommuner som har mer enn en prosent av arbeidsplassene relatert til olje og gassvirksomheten.

Tabell 4 Andel av yrkesaktiv befolkning som arbeider med leveranser til olje og gassvirksomheten. Registrert etter arbeidskommune i 2006.

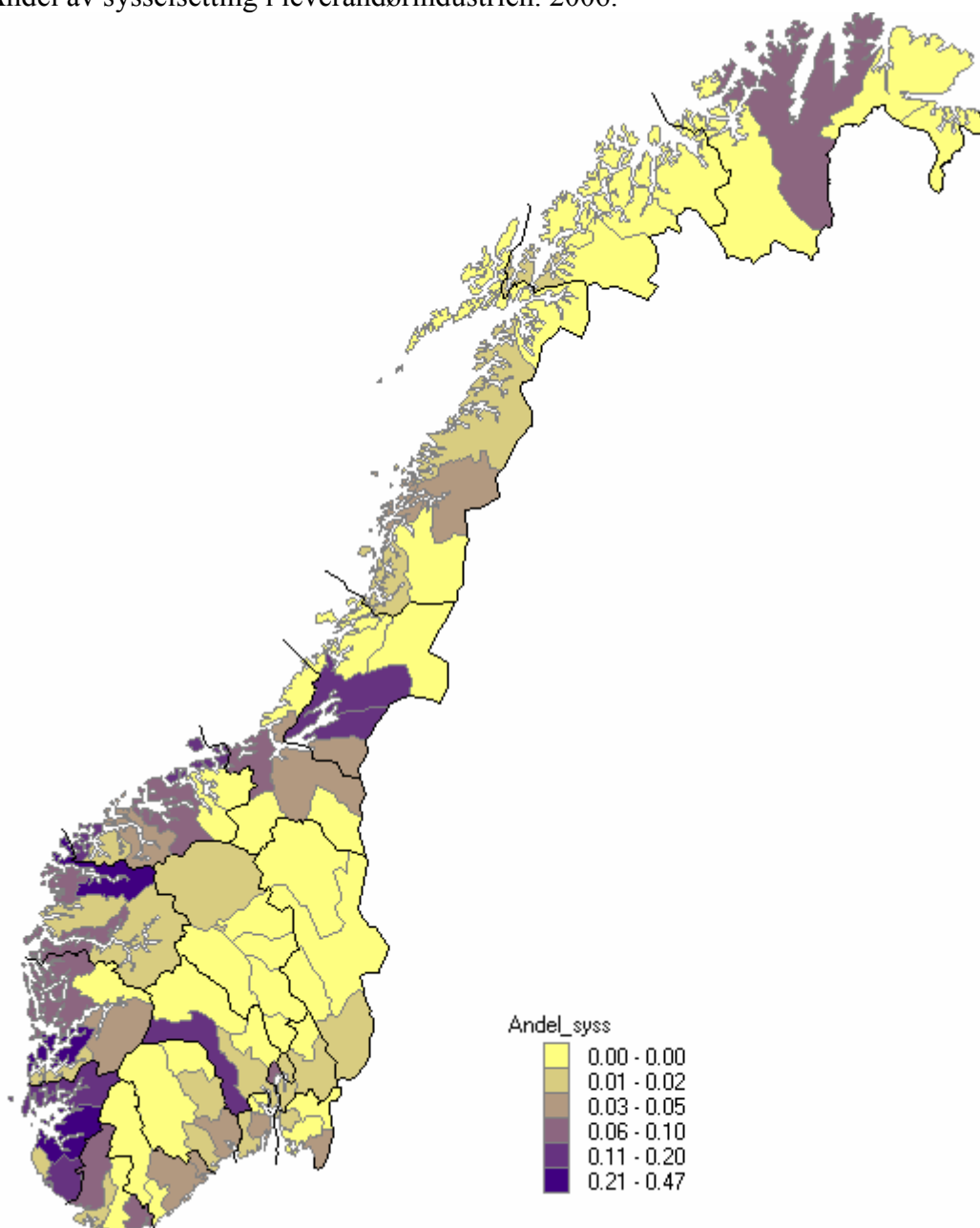
Økonomisk region	Andel yrkesaktive	Økonomisk region	Andel yrkesaktive
Førde	27,06 %	Tønsberg/Horten	3,51 %
Nordre Sunnhordland	21,60 %	Odda	3,41 %
Stavanger/Sandnes	20,87 %	Halden	3,37 %
Levanger/Verdalsøra	19,80 %	Mo i Rana	3,34 %
Kongsberg	17,60 %	Trondheim	3,32 %
Ulsteinvik	13,94 %	Skien/Porsgrunn	3,28 %
Haugesund	12,97 %	Stjørdalshalsen	3,12 %
Egersund	12,03 %	Sandnessjøen	2,64 %
Kristiansund	11,43 %	Risør	2,63 %
Steinkjer	10,66 %	Søndre Sunnhordland	2,49 %
Orkanger	9,05 %	Jæren	2,45 %
Molde	7,58 %	Notodden/Bø	2,36 %
Bærum/Asker	7,35 %	Bodø	1,93 %
Høyanger	7,13 %	Sandefjord/Larvik	1,69 %
Flekkefjord	6,93 %	Nord-Gudbrandsdalen	1,62 %
Bergen	6,83 %	Drammen	1,54 %
Florø	6,56 %	Moss	1,39 %
Hammerfest	6,07 %	Kragerø	1,35 %
Kristiansand	5,93 %	Ørsta/Volda	1,33 %
Ålesund	4,70 %	Brønnøysund	1,19 %
Arendal	4,65 %		

Kilde: SSB arbeidsmarkedsstatistikk og egen innsamling

Tabell 4 og figur 7 viser først og fremst at det er et fåtall steder som i høy grad er avhengig av virksomheter rettet mot olje og gassvirksomheten. Til gjengjeld er det i noen regioner svært høye verdier for "leverandørkommunenes" andel av "privat" sysselsetting som er olje- og gassrelatert. På topp ligger en kommune i Førde-regionen. I denne regionen er det to av seks kommuner som huser leverandørforetak. Petroleumsavhengige arbeidsplasser i de to kommunene utgjør nærmere 27 % av alle yrkesaktive i privat sektor i de samme kommunene i 2006. Yrkesbefolkningen i de kommuner som har leverandørforetak er her basis for beregningene, ikke den samlede yrkesbefolkningen for hele regionen.

⁴ Mer nøyaktig dreier det seg om "Sysselsatte 16-74 år, etter yrke og arbeidsstedskommune. 4. kvartal 2006. I denne statistikken inngår ikke ansatte i helsevesenet, kommunalt eller fylkeskommunalt ansatte.

Figur 7 Andel av sysselsetting i leverandørindustrien. 2006.

Kilde: Statens Kartverk og egne data

Nordhordland med Aker Kværner Stord og Elektro, Ulsteinvik med verft og rederier, Stavanger/Sandnes-regionen med store deler av leverandørindustrien lokalisert er i samme gruppe som Levanger/Verdalsøra med ulike Aker Kværner selskap og Kongsberg med Kongsberg Maritime og FMC. For de fleste av disse regionene gjelder at "leverandørkommunene" enten har mange selskap lokalisert i regionen fordi en dominerende forsyningsbase er lokalisert i regionen, alternativt at en i norsk sammenheng relativt stor leverandørbedrift er lokalisert i mindre kommuner med få alternative arbeidsplasser.

Et annet mål for de samme forhold finner vi i tabell 5. Her viser tabellen hvor stor andel de olje- og gassrelaterte arbeidsplassene utgjør av fylkets sysselsatte befolkning. I Rogaland utgjør årsverkene i leverandørindustrien nærmere 17 % av sysselsatt befolkning, mens Hordaland og Møre og Romsdal ligger på et nivå rundt 7 %. På Sør-Østlandet og i Trøndelag er pluss/minus 3 % av sysselsettingen i fylket knyttet opp til denne næringen.

Tabell 5 Andel O&G ansatte som andel av fylkets samlede sysselsatte befolkning i 2006

Fylke	Andel fylket
Rogaland	17.04 %
Hordaland	7.35 %
Møre og Romsdal	6.78 %
Vest-Agder	4.67 %
Buskerud	3.60 %
Aust-Agder	3.37 %
Nord-Trøndelag	3.12 %
Sør-Trøndelag	2.87 %
Akershus	2.77 %
Telemark	2.29 %
Vestfold	2.21 %
Sogn og Fjordane	1.69 %
Nordland	0.97 %
Finnmark	0.86 %
Oslo	0.86 %
Østfold	0.63 %
Troms	0.19 %
Hedemark	0.06 %
Oppland	0.02 %

Kilde: SSB og egen datainnsamling

Et alternativt mål for hvilken betydning leverandørindustrien har i det enkelte fylke vises i tabell 6. Ser vi bort i fra Oslo som kun består av en kommune ser vi at nærmere $\frac{3}{4}$ av kommunene i Vest-Agder, Rogaland og Akershus har delaktighet i næringen. Spredningen er også relativt stor i Møre og Romsdal, Vestfold og Aust-Agder, mens indre deler av Hordaland er dårlig representert på linje med hva en finner i nordover langs kysten. Hedemark og Buskerud har svært få aktører konsentrert til få kommuner. Det samme gjelder i Troms.

Tabell 6 Andel av fylkes kommuner som huser leverandørbedrifter for olje- og gassvirksomhet.

Fylke	Andel leverandørkommuner
Oslo	100,0 %
Vest-Agder	73,3 %
Rogaland	73,1 %
Akershus	68,2 %
Møre og Romsdal	57,9 %
Vestfold	53,3 %
Aust-Agder	53,3 %
Hordaland	45,5 %
Telemark	38,9 %
Sogn og Fjordane	38,5 %
Buskerud	38,1 %
Nordland	35,6 %
Østfold	33,3 %
Finnmark	21,1 %
Nord-Trøndelag	20,8 %
Sør-Trøndelag	20,0 %
Hedemark	9,1 %
Troms	8,0 %
Oppland	7,7 %

Kilde: SSB og egen datainnsamling

5. Avslutning

Undersøkelsen viser at den norske leverandørindustrien har utviklet seg i positiv retning gjennom økt aktivitet på norsk sokkel og stadig høyere andeler omsatt i utenlandske markeder. Økt aktivitet og derav sysselsetting henger nøye sammen med de rekordhøye investeringene som er på gang på undersøkelsestidspunktet. Det er derfor på sin plass å minne om de sykliske bevegelser som uvilkårlig vil være til stede i denne næringen.

Samtidig har vi avdekket en regional omfordeling av aktivitetene, noe som har bidratt til at Rogaland og Stavanger/Sandnes-regionen i relativ forstand har svekket sin posisjon selv om det også i denne regionen har vært en absolutt vekst i aktivitetene. Utvikling og produksjon av avansert utstyr til undervannsproduksjon synes å drive fram aktivitetene i ”subsea”-korridoren Oslo – Kongsberg. Tilsvarende har utstyrsleverandører på Sørlandet opplevd stor vekst. Det samme gjelder for rederier og skipsverft fra Flekkefjord til Rissa. Midt-Norge synes også å ha kommet godt med i aktivitetene, mens Nord-Norge fortsatt mangler de større og dynamiske vekstforetakene.

Norge har over en periode på 35 år bygget opp en leverandørindustri som på flere felt er verdensledende. Gjennom denne perioden er spesialiserte foretak etablert og en kunnskapsrik arbeidskraft utviklet. Spesielt i marin sektor har landet også utviklet investeringsmiljøer som har vært framsynt og risikovillig, men flere investorer er nå også villig til å putte mange penger inn i utvikling av teknologidrevne foretak. Framveksten av denne næringen har også nedfelt seg i en regional arbeidsdeling der ulike regioner har utnyttet egne fortrinn til å etablere ny virksomhet. Regional spesialisering og klyngedannelser er lett å observere. Dynamikken er påfallende i Stavanger/Sandnes-regionen. Framveksten av subsea-segmentet

på Kongsberg eller rederi- og skipsbyggingsaktivitetene på Sunnmøre er andre eksempler på dette.

Et fellestrekk for alle disse miljøene er at de ikke er bygget opp fra grunnen, men har utviklet seg fra allerede eksisterende miljøer for mekanisk konstruksjon, maskinproduksjon, skipsfart eller havgående fiskerier. Samtidig har norsk sektor og ulike oljeselskaper på norsk sokkel bydd på mange utfordringer som har krevd kreativitet og kunnskapsutvikling. Sammenkoplingen av ulike, høyt spesialisert kompetanse har vært viktig for å få dette til og tette regionale miljøer medvirker til dette.

Mange etterlyser nordnorsk inntreden i den spesialiserte leverandørindustrien. Denne undersøkelsen viser en gryende framvekst av slike bedriftsenheter i nord, men mange av dem er etablert av aktører lenger sør eller kjøpt opp av disse. Nordnorsk næringsliv består, på linje med mye av næringslivet i Sogn og Fjordane, av små og relativt ressursvake foretak. I løpet av de 30-40 årene som petroleumsaktivitetene har pågått i Norge har disse ikke maktet å etablere seg som volumprodusenter eller spesialister i denne bransjen. Det er liten grunn, med noen gode unntak, å tro at slike lokale enheter skal lykkes nå, kun fordi aktivitetene trekker nordover. Dertil er markedet allerede fylt med høyt spesialiserte foretak som gjerne trekker nordover med de aktiviteter som er avhengig av nærhet til feltene. Det er også i dette segmentet det lokale næringslivet i nord har sin største sjanse.

Som vi allerede har påpekt vil utviklingen av nye felt i nord medføre at oljeselskapene etablerer driftsmiljøer i regionen og etterspør varer og tjenester som ikke nødvendigvis er høyt spesialisert og kapitalkrevende, men som krever nærhet til operasjonene på landanlegg eller til havs. Mange av denne typen leveranser er ikke blitt registrert i denne undersøkelsen, men skaper likevel mange arbeidsplasser og aktivitet i nord. Videre har regionen noen små, men fremgangsrike aktører som også forhåpentligvis vil evne å få et bedre fotfeste i markedet gjennom større engasjement i nord. Vi kan derfor forvente å se økt deltakelse i leverandørindustrien i nord. Likevel vil fortsatt de tungt etablerte miljøene i sør være de dominerende miljøer for å utvikle den norske leverandørindustrien for olje- og gassvirksomhet videre, slik at det blir teknisk og miljømessig mulig å utnytte eventuelle ressurser i nord og i nye og mer krevende farvann globalt.

Referanser

Aetat Arbeidsdirektoratet, 2003, *Sysselsetting i petroleumsrettet virksomhet august 2003*, Rapport nr. 1, Aetat Analyseavdelingen, Oslo.

Heum, P., Vatne, E. & Kristiansen, F., 2006, *Petrorettet næringsliv i Norge: Tiltakende internasjonalisering og global tilstedeværelse*. SNF-arbeidsnotat 37/06, Samfunns- og Næringslivsforskning (SNF), Bergen.

Innovasjon Norge, 2006, *Norsk olje & gass bedriftsregister*, versjon 30. august 2006. Innovasjon Norge, Oslo.

SSB, 2000, *Standard for økonomiske regioner*, Statistisk Sentralbyrå, Oslo – Kongsvinger.

Vatne, E., 2003, *Regionale og distriktpolitiske virkninger av statlig petroleumpolitikk*, SNF-arbeidsrapport nr. 8/03, Samfunns- og Næringslivsforskning (SNF), Bergen.